

Mogućnosti doprinosa terapijskog jahanja socijalnom razvoju

UDK: [798.2:615.825]:316.614-056.2/.3

Stručni članak

Primljeno: 23. 12. 2016.

Anita Đuretić,
mag.educ.phil.
et mag.paed¹.

OŠ Dobriša Cesarić, Osijek
anita.djoretic@gmail.com

Sanela Mandić Vidaković,
mag.educ.phil.
et mag.paed².

OŠ Dore Pejačević, Našice
sanela5mandic@gmail.com

Katarina Bulka,
mag.educ.phil.
et mag.paed.³

katarina.bulka@gmail.com

---

¹ Anita Đuretić je, kao i njezine suautorice, završila smjer filozofija/pedagogija na Filozofskom fakultetu u Osijeku te stekla zvanje pedagoga i profesora filozofije. Tijekom studija, odradila je u Osijeku i pedagošku praksu: u Osnovnoj školi *Vijenac*, u Učeničkom domu Hrvatskog radiše, a metodičku praksu iz filozofije u II. Gimnaziji. Ostvarivanjem brojnih aktivnosti, istraživačkog i suradničkog rada, s djecom i sa stručnim suradnicima škole, razvila je kreativnost te sposobnost organizacije i provedbe timskih i samostalnih odgojno-obrazovnih aktivnosti.

² Sanela Mandić Vidaković tijekom studija je sudjelovala na znanstveno-stručnom skupu *Partnerstvo u odgoju i obrazovanju* u organizaciji Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Osijeku i na Festivalu znanosti, radionicom *Poslije pedagoškog savjetovanja dolazi sunce?* Stručno se osposobljavala u Srednjoj školi Isidora Kršnjavoga Našice te ostvarivanjem brojnih aktivnosti, istraživačkog i suradničkog s djecom i sa stručnim suradnicima škole razvila je kreativnost te sposobnost organizacije i provedbe timskih i samostalnih odgojno-obrazovnih aktivnosti.

³ I Katarina Bulka tijekom studija je sudjelovala na Festivalu znanosti s istom radionicom. Stažirala je u OŠ J. J. Strossmayera u Đurđenovacu. Tijekom stažiranja je sudjelovala u organizacijskim poslovima, u vođenju priredbi, u vođenju i pregledavanju pedagoške dokumentacije, a najviše u neposrednom odgojno-obrazovnom radu s učenicima u obliku pedagoških radionica i savjetodavnog rada. Provela je akcijsko istraživanje na temu: *Nenasilno rješavanje sukoba* i održala interaktivno predavanje na stručnom aktivu predmetne nastave na temu *Rad s učenicima s teškoćama*.

Sažetak

Cilj je bio ispitati mogućnosti doprinosa terapijskog jahanja socijalnom razvoju djece s teškoćama u razvoju. Istraživanje je provedeno na uzorku od jednog ispitanika s teškoćama u razvoju – dječaka koji je član terapijskog jahanja udruge „Mogu“. Rad se sastoji od dva dijela, teorijskog i empirijskog. U teorijskom dijelu navedene su osnovne teorijske spoznaje o pojmu socijalizacije i socijalnih kompetencija, zatim o tome tko su djeca s teškoćama u razvoju i koji čimbenici utječu na njihovu socijalizaciju te teorijske osnove o terapijskom jahanju. Posebna pozornost daje se pedagoškim, terapijskim i odgojno-obrazovnim učincima terapijskog jahanja i inkluzivne kulture na osobni i socijalni razvoj djece s teškoćama u razvoju. U empirijskom dijelu, nakon definiranja metodologije istraživanja i operacionalizacije ciljeva istraživanja, navedena je analiza dobivenih podataka. I na kraju su u zaključku izneseni najvažniji rezultati istraživanja te prijedlog njihove praktičke primjene u odgojno-obrazovnoj praksi. Rezultati su potvrdili da i terapijsko jahanje pozitivno utječe na osobni i socijalni razvoj ispitanika te se mogu primijeniti u odgojno-obrazovne svrhe.

Ključne riječi: djeca s teškoćama u razvoju, socijalizacija, terapijsko jahanje, socijalne vještine

Uvod

Vasta, Haith i Miller (1997.) definiraju socijalizaciju kao proces tijekom kojega društvo oblikuje djetetova uvjerenja, očekivanja i ponašanja. Zuliani i Juričić (2012.) naglašavaju da je socijalizacija proces u kojem djeca stječu stavove i vrednote određene kulture i uče ponašanje koje je prikladno za određenu kulturu. Socijalizacija je dakle složeni proces učenja, kojim kroz interakciju sa svojom društvenom okolinom, usvajamo određena znanja, stavove, vrijednosti i ponašanja koja su svojstvena društvu u kojem živimo. Prihvatljivo društveno ponašanje definirano je kulturnim kontekstom.

Čovjek je prije svega socijalno biće što znači da su njegovo ponašanje i njegova intrinzična priroda u ovisnosti o socijalnim odnosima s drugim ljudima. Uspješna socijalizacija pretpostavlja sposobnost socijalnog razumijevanja, odnosno predviđanje tuđih reakcija i razumijevanje tuđih osjećaja. Dobro razvijene socijalne vještine od velike su važnosti za djelotvorno funkcioniranje u životu jer utječu na uspješnost i postignuća, na ponašanje te socijalne odnose (Buljubašić-Kuzmanović i Botić,

2012.). Tijekom razvoja djeca šire mogućnosti svog društvenog ponašanja na temelju vlastitih unutrašnjih standarda i u skladu sa slikom o sebi (Katz i McClellan, 1997.).

U okolini djeteta primarnu socijalizaciju, odnosno stjecanje prvih iskustava i usvajanje temeljnih znanja, vještina i navika te norme ponašanja, čini obitelj. U njoj dijete stvara sliku o sebi i o drugim ljudima (Đuranović, 2013.) Roditeljstvo više nije samo prenošenje naučenih odgojnih metoda, već predstavlja složen proces poticanja promjena i prilagodbe djeteta okolnostima odrastanja (Maleš, 2011.).

Osim obitelji, vršnjaci, također, igraju važnu ulogu u socijalnom razvoju djece. Pozitivni odnosi s vršnjacima, prihvaćenost u vršnjačkim skupinama te kvalitetno održavanje odnosa osigurava kontekst za razvoj i napredak velikog broja socijalnih i intelektualnih mogućnosti i poticaja, izazova i učenja (Katz i McClellan, 1997.). Vršnjačke skupine kao skupine jednakih u smislu socijalnog statusa ili dobi podrazumijevaju skupine unutar kojih djeca razvijaju vlastitu kulturu sa svim njenim bitnim karakteristikama (Đuranović, 2013.).

Treći bitan sudionik u socijalizaciji djece jest škola. Cilj odgoja i obrazovanja djece unutar ustanove sistematski je razvoj brige o sebi, spoznaje, motorike, komunikacije, emocionalno-socijalnog ponašanja, te igre da se postigne što veći stupanj samostalnosti koji će doprinijeti boljoj integraciji djeteta u svakodnevni život (Zuliani i Juričić, 2012.). Unutar škole djeca razvijaju svoje socijalne vještine i sposobnost prilagođavanja u sklopu dobro strukturiranog programa rada.

Važnost procesa socijalizacije još više dolazi do izražaja kod djece s teškoćama u razvoju budući da oni često uče kroz konkretne primjere i osobno iskustvo. Najvažniji elementi za njihov pravilan socijalni razvoj jesu socijalni kontakti s drugim osobama te socijalna interakcija (Zuliani i Juričić, 2012.). Djeca s teškoćama u razvoju jesu djeca koja zbog tjelesnih, senzoričkih, komunikacijskih, govorno-jezičnih ili intelektualnih teškoća trebaju dodatnu pomoć i podršku za učenje i razvoj, kako bi ostvarila najbolji mogući razvojni ishod i socijalnu uključenost (NN, 130/2017.). Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN, 24/2015.), donosi orijentacijsku listu vrsta teškoća, a one mogu biti teškoće oštećenja vida, oštećenja sluha, oštećenja jezično-govorne komunikacije i specifične teškoće u učenju, oštećenja organa i organskih sustava, intelektualne teškoće, poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja te postojanje više vrsta teškoća u psihofizičkom razvoju. Osim toga, djeca s teškoćama u razvoju ponekad su ujedno i djeca s invaliditetom. To su djeca koja imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njeno puno i učinkovito sudjelovanje u društvu (NN, 130/2017.).

Djeca s teškoćama imaju značajno niže adaptivno ponašanje u područjima komunikacije, neovisnosti, brige o sebi te socijalnih vještina i potrebna im je konstantna podrška roditelja te usmjeravanje prema razvoju navedenih sposobnosti (Leigh, 1987, prema Wagner Jakab, 2008.). Odgoj je vrlo važna komponenta u formiranju djeteta s teškoćama u razvoju jer ono zahtjeva potpuni angažman roditelja (Išmiragić, Išmiragić i Hukić, 2010.; Wagner Jakab, 2008.). Većina djece s poteškoćama u razvoju mogu pravilnom brigom zajednice, odgojem i obrazovanjem, u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima, postati u potpunosti sposobni za sudjelovanje u svakodnevnim aktivnostima. Njihova samostalnost ovisit će dakako o vrsti i stupnju njihova oštećenja, ali i o sustavu koji se brine o njihovoj naobrazbi i socijalizaciji (Tkalec, A-M., 2018.).

Danas se puno više truda ulaže u zajedničko školovanje, nastoji se što je moguće veći broj djece s teškoćama u razvoju školovati u redovnim školama. Integracijom učenika u nastavu, svaka škola treba primjenjivati individualizirani program koji će biti usmjeren prema potrebama i sposobnostima učenika. Prema Vrkić Dimić i Vidić (2015.) integrativno učenje mora biti utemeljeno na općim ljudskim znanjima i dostignućima, odnosno nema samo naglasak na izdvojene kognitivne aspekte, nego naglašava intelektualni, društveni, emocionalni i estetski razvoj te podržava cjelovit razvoj učenika. Takav pristup učenju omogućava stjecanje kvalifikacija koje će biti primjenjive na neposrednu praksu te koje će se uklopiti u svijet pojedinca i sada, ali i u budućnosti (Vrkić Dimić i Vidić, 2015.). Odnosno, doprinijet će se kompetentnosti i očuvanju osobnog integriteta djeteta, podršci njegovoj stabilnosti, sigurnosti i samostvarenju (Buljubašić-Kuzmanović, 2016.).

Zrilić i Brzoja (2013.) naglašavaju da je inkluzija pristup koji polazi od toga da po prirodi postoje različitosti u snazi, sposobnostima i potrebama, a na osobe s teškoćama ne gleda se kroz njihova ograničenja i teškoće, nego kroz njihove sposobnosti, interese, potrebe i prava. Inkluzija je ponudila jedan bitno novi pristup koji traži od okoline da se mijenja s obzirom na potrebe i različitosti sve djece. Taj novi pristup najbolje se može izraziti pojmom „inkluzivnog društva“ koje pred pojedinca postavlja zadatak zadovoljavanja potreba svih članova društva prilagođavanjem okoline pojedincu. Stoga je potrebno u školama razvijati inkluzivnu kulturu škole koja se sastoji od tri dimenzije. To su: stvaranje inkluzivne kulture, kreiranje inkluzivne politike i razvijanje inkluzivne prakse (Ivančić i Stančić, 2013.).

Osim inkluzije djece s teškoćama u redovan školski sustav, bitno je i uključivanje u određene aktivnosti, kao što je na primjer terapijsko jahanje. Terapijsko jahanje predstavlja kvalitetan način provođenja slobodnog vremena djece s teškoćama i djece s invaliditetom. Osim toga, terapijsko jahanje ima velik utjecaj na emocionalni i socijalni razvoj djece s teškoćama u razvoju. Socijalni odnosi, koji se razvijaju u

udruzi terapijskog jahanja, snažno utječu na pravilan cjelokupan razvoj, kognitivni i emocionalni razvoj te na razvoj samopercepcije. Zuliani i Juričić (2012.) navode da dijete uči iz svoje socijalne okoline jer socijalna okolina daje djeci modele i uzore za imitaciju socijalnog ponašanja. Stoga u novije vrijeme sve institucije odgoja i obrazovanja nastoje surađivati s udrugama za terapijsko jahanje te ih navode kao suradnike u svojim kurikulumima na ostvarenju zdravstvenih, socijalnih, odgojno-obrazovnih, kulturnih, ekoloških i humanitarnih ciljeva. Osim rekreativnog karaktera, terapijsko jahanje ima snažan medicinski, sportski, odgojno-obrazovni i rehabilitacijski učinak. Rehabilitacijske programe terapijskog jahanja provode voditelji terapijskog jahanja i fizioterapeuti, a najčešći korisnici su djeca i odrasle osobe s različitim teškoćama: cerebralnom paralizom, intelektualnim teškoćama, down sindromom, autizmom, multiplom sklerozom, mišićnom distrofijom te problemima u ponašanju i učenju (Buljubašić-Kuzmanović, 2017.). Istraživanja su pokazala da primjenom konja u terapijske svrhe raste njihova motivacija za život i rad te postoje dvije istine o terapijskom jahanju. Prva je da svi ljudi, oni s invaliditetom ili zdravi, mogu sebi mnogo pomoći terapijskim jahanjem, a druga je da svi uključeni u taj proces, moraju u to vjerovati (Zuckerman, 2016.). Djeca i mladi s teškoćama u razvoju zahtijevaju uključujuće obrazovanje, rehabilitacijske i terapijske postupke, podršku profesionalaca, obitelji i društva, kako bi im omogućili pozitivne obrazovne ishode, socijalnu uključenost i očuvanje psihosomatskog zdravlja (Karin, 2016.).

Ovim se radom željela istaknuti važnost socijalizacije u razvoju djece općenito, a posebno djece s teškoćama u razvoju. Djeca koja su prihvaćena od grupe, odnosno u društvu, samopouzdanija su i postižu bolje odgojno-obrazovne uspjehe. Djeca u interakciji s obitelji, vršnjacima i odgojno-obrazovnim ustanovama uče socijalne vještine i zadovoljavaju potrebu za pripadanjem.

Terapijsko jahanje kao suvremeni oblik terapije djece s teškoćama u razvoju

Postoji nekoliko definicija koje objašnjavaju što je terapijsko jahanje. Sjevernoamerička udruga terapijskog jahanja (NARHA) navodi da je terapijsko jahanje upotreba konja i aktivnosti koje su usmjerene i organizirane za osobe s invaliditetom, a sve to u svrhu postizanja različitih terapijskih ciljeva: kognitivnih, fizičkih, emocionalnih, socijalnih, odgojno-obrazovnih i bihevioralnih (Blažević i Kolman, 2010.). Terapijsko jahanje kao dugotrajni proces koristi osobama svih dobnih skupina, s različitim oblicima fizičkih, mentalnih ili emocionalnih oštećenja (Suvak, 2004., prema Šaban i Kosinac, 2014.). Terapijsko jahanje jest uporaba konja i aktivnosti orijentiranih prema konjima u svrhu postizanja različitih terapijskih cilje-

va: kognitivnih, fizičkih, emocionalnih, socijalnih, edukacijskih i bihevioralnih. Korist od terapijskog jahanja mogu imati osobe svih dobnih skupina, s različitim oblicima fizičkih, mentalnih i/ili emocionalnih oštećenja (Vrbovec, 2016.).

Fizikalni učinci terapijskog jahanja očituju se kroz ostvarenje primarnog cilja terapije, a to je održavanje ravnoteže. Kretanje konja u procesu jahanja konstantno izbacuju jahača iz ravnoteže te da bi održao ravnotežu, jahač se mora uravnotežiti s konjem tako što će aktivirati velike skupine mišića prednje i stražnje strane trupa (Wiley, 2010.). Osim ravnoteže, jahanje kod osoba s invaliditetom može značajno utjecati na koordinaciju odnosno stjecanje novih motoričkih vještina (Baik, Byeun i Baek, 2014.). Provođenje terapijskog jahanja većinom se odvija u prirodi što doprinosi ljudima da se osjećaju bolje i zadovoljnije budući da se nalaze izvan bolnice, terapijskih prostora i dvorana na koje su se inače navikli tijekom života. Kretanje konja i izvedba posebno osmišljenih aktivnosti, ne samo fizičkih, nego i psihičkih pomaže djeci u stjecanju socijalnih vještina, poboljšanja govora, stjecanju samopoštovanja, samokontrole i poštivanja prema drugima. Iznimno je bitna uloga konja kao motivatora jer se usavršavanjem i stjecanjem novih i složenijih vještina korisnik dodatno motivira na rad i trud (Wiley, 2010.). Kod jahača se tijekom usavršavanja složenijih vještina jahanja povećava interes za vanjski svijet, potiče se pozitivna komunikacija i izražavanje osjećaja te podjela iskustava s drugim osobama (Blažević i Kolman, 2010.). Budući da se program terapijskog jahanja najčešće provodi u grupno prilagođenim skupinama koje su usklađene jahačevim sposobnostima i dobi, tijekom terapijskog jahanja grupa jahača se međusobno upoznaje i potiče na razmjenu iskustava. Na takav način dolazi do interakcije između grupe jahača, njihove povezanosti u smislu razvoja određenih socijalnih odnosa, a iskustva se u grupi usmjeravaju u smislu zajedničkoga jahanja, ljubavi i naklonosti prema životinjama, mogućnosti boljeg upoznavanja, izražavanja pojedinaca i njihovih sposobnosti (Holm i sur., 2015.). Terapijsko jahanje ima veliki učinak na razvoj sposobnosti učenja korisnika terapijskog jahanja. Tijekom terapije se provode igrovne aktivnosti koje su dio terapijskog programa te njihova prilagođenost teškoćama jahača i kreativnost igara motivira djecu na sudjelovanje i aktivnost, a stjecanje osjećaja postignuća i hrabrosti dodatno pomaže u procesu učenja (Fischbach, 1999. prema Miller, Tech i Alston, 2004.). Konj često služi kao medij u odgojno-obrazovnom aspektu života kod osoba s teškoćama u razvoju. Samim time što se jahača potiče na savladavanje složenih vještina i poštivanje pravila jahanja, uči se suradnji, motivira ga se na daljnji rad te se kod jahača budi interes za učenje i stjecanje novih znanja (Douglas, 1982, prema DePauw, 1986.).

Bliski odnos koji dijete uspostavlja sa životinjom, navikavanje na fizički kontakt s drugim živim bićem i povjerenje koje dijete osjeća prema voditelju ili voditeljici

terapijskog jahanja podupiru djetetov socijalni i emocionalni razvoj (Mikas i Roudi, 2012.). Socijalni odnos koji dijete uspostavlja s osobom koja vodi terapijsko jahanje novo je iskustvo za dijete s teškoćama u razvoju jer je ono dosada bilo privrženo i vezano prvenstveno uz roditelje. Socijalna afirmacija djeteta s teškoćama u razvoju ponajprije će ovisiti o njegovim razvojnim specifičnostima i motivaciji za socijalnim interakcijama. Stvaranje zajednice unutar skupine terapijskog jahanja osnovni je pedagoški cilj kojemu se teži u smislu razvoja socijalne kompetencije djeteta (Mikas i Roudi, 2012.). Terapijsko jahanje u svojim programima za djecu s teškoćama u razvoju sadržava brojne aktivnosti usmjerene na povećanje socijalne uključenosti djece. Izlaganje odnosu s konjem i uspostavljanje odnosa s voditeljima terapijskog jahanja djeluju motivirajuće na dijete s teškoćama u razvoju. Odnos voditelja s djetetom jest značajan čimbenik u razvoju socijalnih vještina djeteta s teškoćama u razvoju. Iskustvo koje dijete stječe prilikom terapijskog jahanja za njega je novo i zanimljivo iskustvo s kojim se najvjerojatnije nije prije susrelo te djeluje kao poticajan događaj za lakše uspostavljanje kontakta s drugim osobama i dijeljenje iskustava. Tijekom terapijskog jahanja najviše se potiču djetetove komunikacijske sposobnosti, a razgovorom s voditeljima i uključivanjem velikog broja volontera nastoji se postići zajedništvo i motivirati dijete na daljnje druženje (Blažević i Kolman, 2010.). Djeca s teškoćama u razvoju najčešće su emocionalno i socijalno manje zrela od svojih vršnjaka te trebaju veći angažman roditelja i odgojitelja. Voditelj terapijskog jahanja treba osigurati emocionalno potkrepljujuću sredinu u kojoj će dijete imati priliku izraziti svoje osjećaje i podijeliti ih s drugima. Također, voditelj terapijskog jahanja treba biti svjestan da je on tijekom terapije identifikacijska figura djetetu. Konstruktivna i zrela osobnost voditelja, emocionalna stabilnost, pouzdanost i moralnost te samopoštovanje djeluju podržavajuće na dijete i uklanjaju ili slabe njegovu tjeskobu, strahove i stres. Osim toga, prisutnost životinje i izgradnja odnosa s njom pomaže djetetu da se ne osjeća diskriminiranim i neprihvaćenim (Blažević i Kolman, 2010.; Mikas i Roudi, 2012.).

Metodologija istraživanja

Istraživanje je provedeno u osječkoj udruzi *Mogu* za terapijsko, rekreacijsko i sportsko jahanje. Udruga *Mogu* neprofitna je humanitarna organizacija osnovana u Osijeku 1997. godine. Cilj je ovog dijela rada bio ispitati kako terapijsko jahanje utječu na socijalizaciju te emocionalni razvoj djece s teškoćama u razvoju. U skladu s navedenim ciljem istraživanja postavljena su istraživačka pitanja (Tablica 1).

Tablica 1. Istraživačka pitanja za drugi dio istraživanja

Istraživačka pitanja
Koji su psihološki učinci terapijskog jahanja?
Koji su socijalni učinci terapijskog jahanja?
Koji su edukacijski učinci terapijskog jahanja?
Kakav utjecaj ima terapijsko jahanje na osnovne psihološke promjene?
Kako terapijsko jahanje utječe na razvoj socijalnih vještina?

Uzorak istraživanja čini korisnik udruge *Mogu* s teškoćama u razvoju u dobi od 5 godina koji je uključen u rad udruge 3 godine, a boluje od cerebralne paralize.

U istraživanju je korištena metoda studija slučaja, a postupci su prikupljanja podataka sustavno sudjelujuće promatranje prilikom terapijskog jahanja (tijekom dva mjeseca) fotografiranje uz suglasnost roditelja i djeteta kao pomoć pri interpretaciji podataka (neće se objavljivati, pokloniti će se djetetu na kraju istraživanja ako ono bude na slici), individualni polustrukturirani intervju te istraživački dnevnik.

Nakon razgovora s voditeljicama terapijskog jahanja i dogovora o provedbi istraživanja, roditelji ispitanika potpisali su suglasnost za sudjelovanje djeteta u istraživanju, promatranje njihove djece i fotografiranje ako bude potrebno.

Rezultati istraživanja

Istraživanje je provedeno na uzorku jednoga dječaka u dobi od 5 godina koji boluje od cerebralne paralize te sudjeluje u terapijskom jahanju u udruzi *Mogu* pet godina na preporuku liječnika. Cerebralna paraliza jest poremećaj u razvoju mozga koji nastaje tijekom trudnoće, u toku poroda ili nedugo nakon poroda. Cerebralna paraliza nije progresivna bolest, odnosno promjene koje se događaju na mozgu ostaju stalne, za razliku od motoričkih promjena na koje se može utjecati procesom vježbanja (Blažević i Kolman, 2010.).

INTERVJU S RODITELJEM I VODITELJICOM TERAPIJSKOG JAHANJA

Iz intervjuja koji je proveden s voditeljima jahanja i s majkom dječaka, postavljajući ista pitanja, saznalo se da terapijsko jahanje ima veliki utjecaj na socijalizaciju djece s teškoćama u razvoju. Naime, postavljeno je pitanje voditeljici jahanja i majci dječaka kakav odnos ima dječak sa životinjom na kojoj se provodi terapija te kakav utjecaj ima terapijsko jahanje na razvoj pozitivne slike o sebi i samopoštovanja. Odgovorile su da se u početku bojao konja, ali je s vremenom taj strah nestao i počeo je graditi vrlo pozitivan odnos s konjem. On je stekao veliko povjerenje u Odu (konja na kojem se izvodi terapija). Pozitivan odnos sa životinjom pomogao je dječaku da zadovolji potrebu za moći i privrženosti. Potreba za moći očitovala se u svladavanju tehnike jahanja i održavanjem pravilnog držanja tijela na konju. Ukazivanje na svjesnost njegovih postignuća tijekom terapije, pomogla je dječaku u izgradnji pozitivne slike o sebi. Nadalje postavljeno je nekoliko pitanja o odnosu dječaka s voditeljicom jahanja, volonterima udruge te drugom djecom u udruzi te koliko je taj odnos utjecao na emocionalni razvoj dječaka i razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina. Voditeljica jahanja odgovorila je da je dječak u početku terapije bio sramežljiv. Kako je vrijeme prolazilo, bio mnogo otvoreniji te je počeo stvarati prijateljske odnose i s voditeljicom jahanja i s ostalim volonterima udruge. Utjecaj na njegovu pozitivnu promjenu u ponašanju imala je i majka koja je poticala razvoj njegovih komunikacijskih vještina. Uvijek ga je poticala na razgovor dok sam nije počeo uspostavljati komunikaciju i pričati svoje priče koje su proizašle iz njegove mašte. Također se iz razgovora s majkom saznalo da je terapijsko jahanje pomoglo dječaku u izgradnji interesa i empatije za okolinu, odnosno za ovaj stvarni svijet, ne samo za svijet u njegovoj mašti. Tako je počeo zamjećivati i drugu djecu u udruzi te je počeo uspostavljati interakciju s njima. U međudjelovanju voditelja jahanja, druge djece u udruzi, privrženosti prema životinji te dječakove majke, razvila se socijalizacija dječaka koja napreduje svakim novim dolaskom na terapijsko jahanje.

PROMATRANJE: PRIMJER SATA TERAPIJSKOG JAHANJA

Dolazak u udruhu i pojahivanje

Dječaka dovodi majka u udruhu *Mogu* u dogovoreno vrijeme s voditeljicom terapijskog jahanja. Budući da dječak boluje od cerebralne paralize, majka ga nosi od auta do konja te ga uz pomoć voditeljice terapijskog jahanja postavlja na konja. Pojahivanje je prvi korak kod osoba s motoričkim poteškoćama jer ih je prije svega potrebno pravilno postaviti na konja kako bi kasnije mogli izvoditi potrebne aktivnosti

i vježbe. Kako bi se dječaku olakšalo sjedenje na konju i kako bi kretnje konja tijekom jahanja imale što bolji terapijski učinak na posturu tijela te kretnje zdjelice i nogu, dječak se ne postavlja na sedlo već podsedlicu. Također, dječak se drži rukama za uzde kako bi lakše održavao ravnotežu i razvijao samostalnost u procesu jahanja.

Susret i odnos s konjem

Dječak je tijekom boravka u udruzi s konjima u potpunosti navikao na iste, nema straha od jahanja niti fizičkog kontakta s konjem, vrlo je pristupačan i otvoren prema svim uputama, pravilima i mogućnostima koje mu upućuje voditeljica vezano uz odnos s konjem. Dječak je nakon postavljanja na konja, odmah zagrlio kobilu Odu te joj se zahvalio što će i danas biti s njom. Oda je kobila stara više od 20 godina te je jedna od najučestalijih konja koji sudjeluju u procesu terapijskog jahanja jer je vrlo mirna, poslušna, strpljiva, laganih kretnji i mirnog hoda što dodatno pomaže u pozitivnim terapijskim učincima na motoričke kretnje.

Odnos s voditeljicom terapijskog jahanja

Dječak pozdravlja voditeljicu jahanja odmah pri dolasku u udругu. Vrlo je otvoren, komunikativan i srdačan. Budući da je u udruzi oko tri godine, stekao je povjerenje u voditeljicu jahanja kako u socijalnom tako i u terapijskom kontaktu. Dječak je odmah uspostavio kontakt očima s voditeljicom, raširio ruke kako bi je zagrlio i na poticaj majke poljubio u obraz. Tijekom jahanja, voditeljica dječaku postavlja pitanja vezana uz to kako je proveo dan, što je novo naučio i slično. Dječak na početku odgovara samo na pitanja na koja želi odgovoriti te ubrzo nakon odgovora počinje pričati svoje priče, odnosno ono o čemu on želi razgovarati. Voditeljica se tijekom jahanja povremeno okrene prema dječaku kako bi vidjela njegov položaj i posturu tijela. Tijekom jahanja je nekoliko puta upozorila na položaj tijela, a dječak je pozorno saslušao voditeljicu.

Odnos s majkom tijekom terapijskog jahanja

Pri samom dolasku u udругu dječaka je majka u rukama nosila do konja i postavila na konja, a on ju je cijelo vrijeme čvrsto grlio. Nakon što je na poticaj majke poljubio voditeljicu u obraz, okrenuo se prema majci i čvrsto je zagrlio te poljubio i nju. Tijekom pojahivanja, majka je rekla dječaku kako mora ispuhati nos prije nego krene jahati, na što se on čvrsto pobunio. Majka je pokušala tri puta ispuhati dječaku nos no on se cijelo vrijeme micao i odmahivao glavom. Nakon toga je majka zatražila pomoć voditeljice i moju pomoć. Nakon naše intervencije i pokušaja uvjeravanja, dječak se okrenuo majci, nasmijao se, prestao plakati i kimanjem glave se složio da

mu se obriše nos. Tijekom jahanja, majka ga je poticala na razgovor postavljajući mu različita pitanja.

Odnos s promatračicom tijekom terapijskog jahanja

Nakon upoznavanja s dječakom, uslijedio je proces zagrijavanja za jahanje. Dječak je na prisutnost promatračica reagirao vrlo pozitivno, odmah je uspostavio kontakt očima s promatračicama te se nasmijao. Tijekom zagrijavanja na konju dječak je na početku ipak bio nešto zatvoreniji i sramežljiviji te je izbjegavao odgovarati na promatračičina pitanja. Tijekom jahanja, dok su njegova majka i voditeljica razgovarale, dječak se okrenuo prema promatračici, nasmijao se, uspostavio kontakt očima te upitao: „Imaš li ti psa? Ja imam i to dva.“ Odmah mu je odgovorila i ispričala nekoliko priča vezanih uz vlastite pse na što je vrlo pozitivno reagirao. Tijekom jahanja pričao je izmišljene priče o rođacima te o susretu s čarobnjakom koji ga je pretvorio u vuka. Budući da je bio vuk, pojeo je čarobnjaka i zatim se pretvorio u tigra te pobjegao u šumu. Cijelo je vrijeme govorio: „Pa zar se ne sjećaš, vidjela si me kad sam bio vuk?“ na što mu je promatračica potvrdno odgovarala upuštajući se u njegovu zamišljenu i maštovitu priču.

Sjahivanje

Sjahivanje je dio završetka terapijskog jahanja. U ovom slučaju majka je dječaka primila u naručje i skinula ga s konja. Na poticaj majke dječak je ponovno zagrlio konja, zahvalio mi na terapiji te rekao voditeljici da pazi na Odu. Potom ga je majka odnijela u auto u kojem ga je čekao njegov otac, a majka je ostala još nekoliko minuta kako bi se održao intervju.

Zaključak

Djeca s teškoćama u razvoju često svoje vrijeme provode u prostorijama za terapije i u bolnicama te zbog toga često teže razvijaju socijalne vještine i potrebu za djelotvorno uspostavljanje socijalnih odnosa s drugom djecom i odraslima koji nisu dio njihova svakodnevnog života. Terapijsko jahanje kao oblik rehabilitacije za djecu s teškoćama u razvoju ima snažan utjecaj na razvoj socijalnih vještina potrebnih za kvalitetno uspostavljanje odnosa s drugim osobama koje nisu dio njihova obiteljskog konteksta (Holm i sur., 2015).

Prema rezultatima dobivenim intervjuiranjem roditelja ispitanika i voditeljica terapijskog jahanja, može se potvrdno odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja. Rezultati promatranja ukazuju na važnost dobro strukturiranog i dugotrajnog programa terapijskog jahanja u radu s djecom s teškoćama u razvoju. Kroz odnos s

voditeljicom terapijskog jahanja i volonterima u udruzi te odnos bliskosti i naklonosti prema konjima uz aktivnosti koje uključuju poticanje adaptivnih funkcija, socijalizacije te upoznavanje djece s novim izazovima, djeci se olakšava uspostavljanje i održavanje pozitivnih socijalnih odnosa. Programi terapijskog jahanja pozitivno utječu na stjecanje, unapređivanje i potvrđivanje socijalnih vještina te na emocionalni razvoj djece s teškoćama u razvoju, osobito u reguliranju njihova ponašanja, kontroliranju emocija i razvoju socijalne osjetljivosti za druge osobe. Tako se djetetu omogućuje razvijanje samostalnosti u socijalnoj i emocionalnoj sferi te ga se dodatno priprema za funkcionalnu integraciju u njegovoj društvenoj okolini. Naravno, utjecaj terapijskog jahanja, brzina njegova pozitivnog i kvalitetnog utjecaja na socijalizaciju djeteta s teškoćama ovisit će uvijek o stupnju i vrsti teškoća koje određeno dijete ima.

Ova saznanja mogu pomoći roditeljima djece s teškoćama u razvoju, odgajateljima u vrtićima te nastavnicima, ali i voditeljima terapijskog jahanja u daljnjem osmišljavanju i prilagođavanju aktivnosti programa različitim potrebama i mogućnostima djece s različitim teškoćama u razvoju. Kombiniranje intervjuiranja roditelja ispitanika te voditeljica terapijskog jahanja i promatranja terapijskog jahanja omogućilo je dobivanje potpunije te pouzdanije slike o pozitivnom utjecaju terapijskog jahanja na socijalizaciju djece s teškoćama u razvoju. Ograničenje ovog istraživanja nalazi se u malom broju ispitanika te mogućnosti izostajanja ispitanika s terapije zbog odlazaka na terapije u bolnicu i preglede ili prekidanja promatranja zbog odsutnosti ispitanika.

Suvremena se pedagogija zalaže da terapijsko jahanje bude uključeno u školske preventivne programe, ne samo za djecu s teškoćama u razvoju, već i za djecu s problemima u ponašanju kao što je hiperaktivnost i druge vrste teškoća. Stoga je suradnja škole i udruga koje se bave terapijskim jahanjem od iznimne važnosti, bitan čimbenik pokazivanja skrbi i brige o djeci kojim se nastoji ugoditi prirodi djeteta, njegovim potrebama i cjelovitom razvoju.

Literatura

- Baik, K., Byeun, J. i Baek, J. (2014.). *The effects of horseback riding participation on the muscle tone and range of motion for children with spastic cerebral palsy*. Posjećeno 28. travnja 2016. na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4237840/>
- Blažević, D. i Kolman, M. (2010.). *Konjički sport i terapijsko jahanje: Priručnik za voditelje terapijskog jahanja*. Zagreb: Hrvatska olimpijska akademija i Hrvatski konjički savez.
- Buljubašić-Kuzmanović, V. (2016.). *Socijalna kultura škole i nastave*. Osijek: Grafika.
- Buljubašić-Kuzmanović, V. (2017.). Utjecaj terapijskog jahanja na socijalni razvoj djece s teškoćama u razvoju. *Školski vjesnik : časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 66(2), 255-269.

- Buljubašić-Kuzmanović, V. i Botić, T. (2012.). Odnos školskog uspjeha i socijalnih vještina kod učenika osnovne škole, *Život i škola*, 27(1), 38-54.
- DePauw, K. P. (1986.). *Horseback Riding for Individuals With Disabilities: Programs, Philosophy and Research!*/ online/. Posjećeno 28. travnja 2015. na: <http://journals.humankinetics.com/AcuCustom/Sitename/Documents/DocumentItem/13176.pdf>
- Đuranović, M. (2013.). Obitelj i vršnjaci u životu adolescenata, *Napredak*, 154(1-2), 31-46.
- Ivančić, Đ., Stančić, Z. (2013.). Stvaranje inkluzivne kulture škole. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 49(2), 139-157.
- Išmiragić, A., Išmiragić A., Hukić, Đ. (2010.). Roditelji-odgajatelji djece s teškoćama u razvoju, *Metodički obzori* 9, 5(1), 9-18.
- Holm, M., Baird, J., Kim, Y., Silva, D., Podolinsky, L. i Minshew, N. (2015.). *Therapeutic Horseback Riding Outcomes of Parent-Identified Goals for Children with Autism Spectrum Disorder, An ABA' Multiple Case Design Examining Dosing and Generalization to the Home and Community*. Posjećeno 28. travnja 2016. na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4136476/>
- Karin, Ž. (2016.). Školovanje djece s teškoćama. *Medicina familiaris Croatica : journal of the Croatian Association of Family medicine*, 24(2), 96-100.
- Katz, L. G. i McClellan, D. E. (1997.). *Poticanje razvoja dječje socijalne kompetencije: Uloga odgajateljica i učiteljica*. Zagreb: Educa.
- Maleš, D. (2011.). *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu - Zavod za pedagogiju.
- Mikas, D. i Roudi, B. (2012.). Socijalizacija djece s teškoćama u razvoju u ustanovama predškolskog odgoja, *Paediatrica Croatica*, 56(1), 207-214.
- Miller, J., Tech, V. i Alston, A. J. (2004.). *Therapeutic Riding: An Educational Tool for Children With Disabilities as Viewed by Parents /on line/*. Posjećeno 10. svibnja 2015. na: <http://pubs.aged.tamu.edu/jsaer/Vol54Whole.pdf>
- Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama, *Narodne novine* 24/2015.
- Šaban, N., Kosinac, Z. (2014.). *Jahanje kao metoda izbora u rehabilitaciji djece s poteškoćama u razvoju i posturalnim problemima /on line/*. Posjećeno 10. svibnja 2015. na: http://www.hrks.hr/skole/23_ljetna_skola/434-440-saban.pdf
- Tkalec, A-M., *Djeca s poteškoćama u razvoju*. Posjećeno 2. ožujka 2018. Na: <http://www.maminosunce.hr/djeca-s-poteskocama-u-razvoju/>
- Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, S. A. (1997.). *Dječja psihologija*. Zagreb: Naklada Slap.
- Vrbovec, N. (2016.). *Terapijsko jahanje*. Posjećeno 6. ožujka 2018. na: <http://www.nada-vrbovec.hr/terapijskojahanje/5-to-jeterapijsko-jahanje.html>
- Vrkić Dimić, J. i Vidić, S. (2015.). Korelacija i timski rad u nastavi – holistički pristup učenju i poučavanju, *Acta Iadertina*, 12 (2), 93-114.
- Wagner Jakab, A. (2008.). Obitelj – sustav dinamičnih odnosa u interakciji, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(2), 119-128.
- Wiley, A. (2010.). *HorseTherapy: A Life Changing Treatment /on line/*. Posjećeno 10. svibnja 2015. na: <https://www.nshss.org/media/1434/wiley.pdf>
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi, *Narodne novine* 130/2017.
- Zrilić, S. i Brzoja, K. (2013.). Promjene u pristupima odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama. *Magistra Iadertina*, 8 (1), 141 - 153.

Zukerman, Z. (2016.). *Inkluzivno obrazovanje učenika s razvojnim teškoćama*. Velika Gorica: Benedikta.

Zuliani, Đ. i Juričić, I. (2012.). Socijalizacija djeteta s mentalnom retardacijom u predškolskoj ustanovi, *Metodički obzori*, 7(1), 17-30.

Possibility of contributions of therapeutic riding to social development

Summary

The aim was to examine the possibilities of contribution of therapeutic riding to the social development of children with developmental difficulties. The survey was conducted with one person who has developmental difficulties: a boy who is a member of therapy riding organization named *Mogu (I can)*. The survey consists of two parts, a theoretical and empirical part. The theoretical part includes general understanding of the topic of socialization and social competences, definition of children's developmental difficulties, explanation of factors which affect socialization, and, at last, theoretical basics of therapeutic riding. Special attention is paid to pedagogical, therapeutic, and educational effects of therapeutic riding and inclusive culture on personal and social development of children with developmental difficulties. In the empirical part, after defining methodology of survey and operationalization of survey's aims, the analysis of acquired data is given. The conclusion reveals the main results of the survey, and gives a suggestion on its practical use in educational system. The results confirmed that therapeutic riding positively effects on personal and social development of children with developmental problems, and it can be applied for educational purposes.

Key words: children with developmental problems, socialization, therapeutic riding, social skills